

Shoshana Rabinowitz • advocate

35 Ahad Ha'am St. 3rd floor. Tel Aviv 6520206 Israel

t.97237266111 • f.97237266222 • m.972508220862

shosh@law-sr.co.il • www.law-sr.co.il

חוק חוזה סוכנות בפסיקה

עו"ד שושנה רבינוביץ

בית לשכת המסחר

4 דצמבר 2019

קצת מספרים...

חוק חוזה סוכנות (סוכן מסחרי וספק), תשנ"ב – 2012

אזכורים בפסיקה: 39

- בית משפט העליון -2 (ללא דיון מהותי)
- בתי משפט מחוזיים - 17
- בתי משפט שלום - 17
- בתי דין לעבודה - 3
- התייחסות/ניתוח סעיף 5 (פיצוי לסוכן בגין השקעתו בגידול היקף העסקים עבור הספק) - 9
- סוכן ישראלי וספק זר - 10

מה תרמה הפסיקה?

- האם סעיף 4 (הודעה מוקדמת) יושם ו/או תרם לעומת המצב הקיים?
- האם סעיף 5 (פיצוי בגין בניית השוק) יושם ו/או חידש משהו?
- האם החוק הוחל רטרואקטיבית?
- האם החוק השפיע על השאלה מיהו סוכן?
- האם החוק השפיע על יחסי מפיץ - ספק?
- האם החוק ייושם על יחסים עם ספק מחו"ל?

פרשת זנלכל על כל גלגוליה

מעמדו של סוכן, תקופת ההודעה המוקדמת, שיעור הפיצוי עבור גידול היקף המכירות.

הדיון בשלום - ת"א (חי') 48123-03-13 מאיר נ' זנלכל בע"מ. (14.2.15)

(השופטת איילת דגן)

תביעה לתשלום דמי הודעה מוקדמת ופיצוי בשל סיום חוזה סוכנות.

ההסכם נכרת ב-1.11.05.

מאיר שיווק עבור זנלכל מוצרי מזון בתמורה לעמלה מסך המכירות ללקוחות של מאיר. בתחילת דצמבר 2012 הודיעו למאיר על סיום החוזה בעוד 3 חודשים.

בפועל, התבקש לסיים את עבודתו לאחר חודשיים ושולם למאיר 10,000 ₪ דמי הודעה מוקדמת (על החודש השלישי).

טענותיו של מאיר

- על יחסי הצדדים חל חוק חוזה סוכנות;
 - מאיר עבד רק עם זנלכל, כל הכנסתיו רק מעבודה זו;
 - מאיר השקיע את כל זמנו ומרצו למלא את תפקידו;
 - מאיר הגדיל את השוק (ואף הכפיל אותו) עד 35% מסך מכירות של זנלכל.
 - למאיר מגיעים דמי הודעה מוקדמת, בהתאם לסעיף 4 לחוק חוזה סוכנות, עד שישה חודשים בהתאם לנוסחה בחוק (מכפלה של תקופת ההודעה ברווח הממוצע בששת החודשים שקדמו לסיום).
 - למאיר מגיע פיצוי בהתאם לסעיף 5 לחוק על התקשרות עם לקוחות חדשים וגידול השוק הקיים, בזכותו.
מאיר טוען שכל תתנאי הסעיף מתקיימים לגביו:
 - ההסכם היה בתוקף לפחות שנה;
 - הוא היה הגורם היעיל לגידול היקף המכירות;
 - הגידול הניב פירות לספק גם לאחר סיום ההסכם.
- גם כאן מחשב מאיר את הפיצוי לפי הנוסחה בחוק.**

טענותיה של זנלכל

חוק חוזה סוכנות לא חל על החוזה:

החוזה מיום 1.11.05 כאשר החוק נכנס לתוקף ב-29.4.12.

מאיר כלל לא היה סוכן אלא קבלן עצמאי.

מאיר הפר את ההסכם וגרם לנזקים (טענה שנדחתה מיד על ידי בית משפט).

דיון - מעמדו של סוכן

- מאיר הוא סוכן.
- בית משפט מתבסס על פ"ד תא(ת"א) 1018-06 אורי וקנין ב'
Saint Gobain Glass France

למעמדו של סוכן מסחרי שלושה מאפיינים עיקריים:

- הוא פועל כשלוח של הספק;
- השליחות היא לתקופה ממושכת;
- הסוכן נהנה מעצמאות כלפי שולחו.

דיון – תחולתו של חוק חוזה סוכנות

"לטעמי, הואיל והחוק נכנס לתוקף באפריל 2012, היינו כחצי שנה לפני החלטת הנתבעת [זנלכל] להביא את היחסים החוזיים בין הצדדים לקיצם, **ראוי יהיה להחיל את החוק על ענייננו מבלי לקבוע מסמרות** שכן כך או כך, גם הפסיקה מתייחסת לזכויות הסוכן לפני שנחקק החוק, ממילא על החובה ליתן הודעה מוקדמת ועל דמי הודעה שעה שהפסקת היחסים נעשתה בטרם חלף מועד ההודעה."

דיון – תחולתו של חוק חוזה סוכנות

"גם 'הפיצוי הנוסף' בשל הפסקת הסכם הסוכנות, גם הוא עניין שנדון בפסיקה בהקשרים של סוכן שהגדיל את רווחי הספק, גם אם לעיתים מצא ביטויו בקונסטרוקציות משפטיות מדיני החיובים, ולכן גם אם חוק הסוכנות לא חל ישירות, ניתן להיעזר **בחוק כמגדלור מנחה** לעצם שאלת הזכאות והשיקולים הראויים ולשאלת שיעור הפיצויים, ככל שקיימת זכאות."

דיון - הכרעה

- בית משפט יישם את מבחני החוק והגיע למסקנה כי יש ליתן הודעה מוקדמת של ששה חודשים (הסכם של שבע שנים).
בית המשפט פסק כי יש להשלים את דמי הודעה המוקדמת בסך של 30,000 ₪.
- פיצוי עבור בניית השוק: לא הוכח.
מאיר לא עבד רק עבור זנלכל ולא הוכיח כי עבודתו הובילה להתקשרות של זנלכל עם לקוחות חדשים ולגידול בהיקף הלקוחות.
- אילו היה מוכיח זאת, יש לחשב את הפיצוי לפי הרווח הממוצע של מאיר בשלוש שנים לפני הסיום (62,118 ₪).

זנלכל – הערעור למחוזי

ע"א 32059-03-15 מאיר נ' זנלכל בע"מ. (8.11.15) (שופטים גריל, טאובר, ג'יוסי).

מאיר טוען כי התקיימו התנאים לקבלת פיצוי.

בית משפט קיבל את טענותיו של מאיר וקבע:

"בתמצית, עולה מן העדויות, כי המערער קיים לאורך תקופה של מספר שנים, כסוכן של המשיבה, קשר מסחרי הדוק עם רשתות שיווק גדולות, בהיבט של קנייה, הצגת מוצרים חדשים, פעילות מסחרית מול רשתות השיווק, ומבצעים חודשיים...עצם העובדה שהסכמי המסגרת נעשו בעיקר על ידי המנכ"ל [של זנלכל], אין בה כדי להמעיט מפעילותו של המערער כסוכן שקיים קשר רציף, לאורך שנים, על דרך פגישות חודשיות עם הקניינים או מנהלי תחומי המזון ברשתות הרלבנטיות...נראה איפה כי עיקר פעילותו של המערער [מאיר] היה לטובת המשיבה [זנלכל]."

• נקבע פיצוי : כפי שחושב במחוזי (באופן תיאורטי) על פי יישום סעיף 5 – 62,118 ₪

זנלכל – רשות ערעור לעליון

שני הצדדים ביקשו רשות ערעור-

מאיר:

- הפיצוי נמוך מדי בהתחשב בהשקעה;

זנלכל:

- יש לדון בפרשנות של סעיף 5 לחוק חוזה סוכנות – חוק חדש שטרם נדון בית משפט עליון.
- בית משפט מחוזי התעלם מאחד התנאים הקבועים בסעיף, היינו מן התנאי לפיו הפיצוי לסוכן המסחרי יינתן כנגד עלייה בהיקף המכירות של הספק ללקוחות קיימים או כנגד התקשרות עם לקוחות חדשים.
- **בית משפט דחה את הבקשות:** טענות הצדדים מבוססות על קביעות עובדתיות של בית משפט המחוזי ואין להתערב בהן, אפילו אם שגה בית משפט באופן יישום הדין על נסיבות המקרה, אין הצדקה לערעור בגלגול שלישי.

תא(ת"א) 8838-02-13 גורי ע.ע.ע. נ' אר.ג'י אם. תשתיות בע"מ.

בית משפט שלום - 14.2.17 (השופט רונן אילן)

עובדות המקרה:

- חוזה בין יצרן לגורי להפצת מוצרי מזון מ-2009.
- גורי רכש מוצרים מאר.ג'י.אם. וקיבל עמלות על מכירות. בפועל אר.ג'י.אם. הכתיבה לגורי כיצד לפעול.
- ב-30.10.12 הודיעה אר.ג'י.אם. על סיום של ההתקשרות.
- גורי תבע פיצוי בהתאם לסעיף 5 בחוק חוזה סוכנות.
- אר.ג'י.אם: החוק לא חל כיוון שהחוזה נכרת לפני חקיקת החוק ובכל מקרה גורי לא היה סוכן.
- גורי: החוק היה בתוקף בעת סיום ההתקשרות ולכן הוא חל.

פ"ד גורי – מיהו סוכן.

האם גורי היה סוכן?

"כאשר אדם רוכש את המוצרים מספק ולאחר מכן הוא חופשי למכור אותם כרצונו, ללקוחות שיבחר, בתנאים שיבחר וכשעליו הסיכונים הכרוכים בכך – הרי שהוא איננו "סוכן מסחרי" כהגדרתו בחוק, ואין נפקות לשאלה אם הוא יוגדר "מפיץ" או בכינוי אחר. ומאידך, כאשר אדם ממשיך להיות קשור ומחויב לספק גם לאחר שקיבל את המוצרים מושא העסקה ביניהם, כגון כאשר הוא עדיין מוגבל בקביעת תנאי המכירה ללקוחות וקשור לספק בהליכי ההפצה והשיווק – הרי שהוא "סוכן מסחרי". וכל מקרה – לגופו.

גם לאחר רכישת המוצרים מהנתבעת לא הייתה איפה התובעת עצמאית לקבוע את אפיקי השיווק שלהם כאוות נפשה ואפילו את מחירם לא הייתה עצמאית לקבוע. ומשכך, לא "מפיצה" הייתה התובעת ולא כל הגדרה אחרת זולת "סוכן מסחרי" אשר זכאי לחסות בצלו של חוק חוזה הסוכנות.

פ"ד גורי - רטרואקטיביות

האם החוק חל רטרואקטיבית?

"עיון בחוק חוזה סוכנות מלמד שאין בו הוראה ברורה באשר לתחולתו על חוזים שנכרתו טרם כניסתו לתוקף. סעיף 9 בחוק חוזה סוכנות קובע כי 'תחילתו של חוק זה שישים ימים מיום פרסומו'...הוראה זו מתייחסת למועד כניסתו לתוקף של חוק חוזה הסוכנות, אך איננו 'הוראת מעבר' המתייחסת לתחולתו על חוזים שנכרתו לפני מועד כניסתו לתוקף...**שאלת תחולתו של חוק חוזה סוכנות על חוזים שנכרתו טרם תחילתו, הינה לפיכך שאלה פרשנית, אשר במענה עליה יש להתחשב בכל השיקולים המגבשים את תכליתו של חוק הסוכנות.**"

פ"ד גורי - דיון

"תכליתו של חוק חוזה סוכנות הינה הגנה על זכויותיו של סוכן מסחרי. במהלך השנים התגבשה ההכרה **שלסוכן המסחרי מעמד מיוחד** ושונה ממעמדו של גורמי ביניים אחרים בעסקאות מסחריות. לסוכן מסחרי בדרך כלל הרשאה מתמשכת לנהל משא ומתן בשם הספק עם לקוחות קיימים או פוטנציאליים, ואף להתקשר עמם בהסכמים לרכישת מוצרי הספק. ועם זאת, בדרך כלל, בין הסוכן המסחרי לספק אין יחסי עובד מעביד, אין יחסי שליחות והוא אף איננו בעל זכות קניינית כלשהי בסחורה המספקת... **כך הסתבר כי הסוכן המסחרי משקיע את כל זמנו, מרצו ומשאביו בפיתוח שוק ובניית מוניטין למוצרי הספק, אף שלסוכן המסחרי עצמו אין זכויות עצמאיות... ומכאן השאיפה לחוק אשר יעגן ויגן במידת מה על זכויותיו של הסוכן המסחרי.**"

פ"ד גורי - דיון

"נוכח תכלית זו, אך מתבקשת הקביעה שלפיה ראוי ורצוי שחוק חוזה הסוכנות יחול גם על חוזים שנכרתו טרם מועד תחילתו. בשים לב לטבעם של חוזים שכאלו, המבססים יחסים מסחריים ארוכי טווח, קביעה אחרת תביא לכך שהוראות חוק חוזה הסוכנות יוחלו רק טיפין טיפין, על חוזים חדשים שנכרתו לאחר תחילתו, ובלא שיוסדרו זכויות סוכנים מסחריים פעילים. וכך כאשר הצורך בהתערבות להגנה על זכויותיהם כבר הוכרה, למשל בקביעת החובה למתן הודעה מוקדמת על הפסקת התקשרות."

פ"ד גורי - דיון

ומה עם עיקרון הציפיה וההסתמכות?

"...החלת חוק חוזה הסוכנות על חוזים שנכרתו טרם תחילת החוק עלולה לפגוע בזכויותיו של הספק, אשר לעת כריתת החוזה לא יכול היה לדעת ולהיערך בהתאם להוראות החוק שטרם חוקק, ובפרט נוכח ההוראות המשיתות חובה בפיצוי מעבר לדמי הודעה מוקדמת. **עם זאת, בכל הנוגע לחבות בדמי הודעה מוקדמת, הרי שחבות זו הוכרה בפסיקה גם טרם חוקק החוק, כך שלא ניתן לטעון להפתעת הספק. בכל הנוגע לחבות בפיצוי על הפסקת ההתקשרות, אמנם לזו אפשר שלא צפה הספק אך סבורני שאין חשיפה זו של הספק שקולה כנגד הסיכונים אליהם חשוף הסוכן המסחרי, כאשר החבות בפיצוי מותנית בתנאים המבטיחים השתתפות שכזו רק במצב בו צפויים לספק רווחים עתידיים עקב פעולות הסוכן.**"

פ"ד גורי - הכרעה

המסקנה:

- החלת חוק חוזה סוכנות.
- גורי היה במעמד של סוכן (שימוש בהגדרות בחוק ובפסיקה - מידת העצמאות של הסוכן)
- אין פיצוי מכוח סעיף 5 – לא הוכח כי הספק נהנה מפירות פעילות הסוכן לאחר סיום הקשר.

סעיף 4 - הודעה מוקדמת

חיזוק למצב הקיים על פי הפסיקה.

• וודאות באשר לחישוב התקופה.

• **חישוב הודעה מוקדמת על פי החוק (ת"א 40907-02-16 דלאל ויינברגר נ' מוס ייצור ושיווק (1992) בע"מ) ("פ"ד ויינברגר") (14.5.19) – הסכום הופחת "בהתחשב בשינויים שחלו בתנאי השוק" (סעיף 4(ג)(2) לחוק).**

סעיף 5 - פיצוי בשל סיום חוזה סוכנות

פ"ד ויינברגר: עסק בתנאים של סעיף 5:

- הסכם מ-2009. במרץ 2015 – הודיע הספק על רצונו לסיימו.
- בשנים הראשונות של הסכם הסוכנות היה גידול בהיקף המכירות לספק. החל מ-2013 היתה ירידה ברווחים.
- לא הוכח כי הסוכן היה הגורם היעיל (לא הוכח כי הביא לקוחות חדשים בשנים האחרונות).
- על פי נתוני הרווח בשנים 2012-2014: הרווח ירד כל שנה ולמעשה 'לא היה רווח עודף בגין לקוחות חדשים או בגין גידול בהיקף המכירות ללקוחות קיימים'.
- המסקנה: הסוכן לא הוכיח את התנאים המצטברים בסעיף 5.

סעיף 5 - פיצוי בשל סיום חוזה סוכנות

- ת"א 45359-05-11 חיים לוי סוכנות רכב ומוסך איזורי ירושלים בע"מ נ' קרסו מוטורס ("פ"ד חיים לוי")
- 11.6.14 (בית משפט מחוזי – השופט רם וינוגרד).
 - סיקור תיאורטי של סעיפים 4 ו-5, כולל הרקע (הדירקטיבה האירופית).

ת"א 50076-07-14 מור מועלים נ' ויטה פרי הגליל (החדשה) בע"מ

10.1.18 (בית משפט שלום).

- הסוכן מכר את קו השיווק לגורם אחר וטען לנזק כספי מאחר והספק קבע תנאים מגבילים אשר הפחיתו את השווי במכירת הקו.
- בית משפט קבע כי אין כל הצדקה לפיצוי, בין היתר כי "מכירת קו" אינו אחד המקרים שעל פי סעיף 5 ניתן לזכות בפיצוי.

רטרואקטיביות

הדעות חלוקות:

החוק חל רטרואקטיבי:

- פ"ד גורי
- פ"ד זנלכל
- פ"ד ויינברגר 14.5.19 (שלום) - יישום של הוראות החוק על הסכם לתקופה 2009 - 2015.

רטרואקטיביות

הדעות חלוקות:

החוק לא חל רטרואקטיבי:

- פ"ד חיים לוי (מחוזי): "לחוק זה אין תחולה במקרה דנא, מאחר והוא נכנס לתוקף לאחר שהתפרדה החבילה."
- רע"ב 54305-03-15 גורי מוצרי צריכה נ' הרדוף תוצרת אורגנית (בית משפט מחוזי, 9.3.16): בית משפט לא מתערב בקביעת הבורר כי חוק הסוכן לא חל רטרואקטיבי (הסיבה: פגיעה בוודאות המסחרית).

קשרי ספק - מפיץ

שורה של פסק דין שעוסקים בסיום יחסי מפיץ – ספק, בהם נאמר במפורש כי חוק חוזה סוכנות לא חל. עם זאת, משתמשים במבחנים שבו.

תא 1902/08 (ת"א) דנשר בע"מ נ' Banketbakkerij Merba (17.4.13)

- בית משפט חישב את דמי ההודעה המוקדמת לפי סעיף 4(ג)(2) לחוק חוזה סוכנות.
- תקופת ההודעה המוקדמת – ארוכה יותר (14 חודשים) – על פי מבחני הפסיקה: היערכות, כיסוי על השקעה, התקופה הראויה להפקת רווח סביר.

ת"א (מחוזי 1769-06 לוכסוויזיון נ' Rodenstock GmbH) (28.10.12)

- מפיץ ישראלי;
- הסבר אודות החוק (שנכנס לתוקף חצי שנה לפי כן);
- היקש בעניין הרווח;

התקשרות עם ספק מחו"ל

• פ"ד לוכסוויזיון:

• דיון על פי הדין בישראל (הסכם בדרך התנהגות).

• תא (מרכז) 60238-05-17 סיליקון נ' Microsem (24.12.17)

• הסוכן הישראלי טוען כי הספק הפר הוראות חוק קוגנטיות ולא ניתן לעקוף אותן בטענה לתניית שיפוט זרה.

• בית משפט קיבל טענתו של הגורם הזר בדבר תניית שיפוט ייחודית בחו"ל.

התקשרות עם ספק מחו"ל

תא(חי) 18081-03-18 קיבוץ רמת יונתן נ' Awetta

- הסוכן הישראלי הגיש תביעה בישראל לפיצוי מכוח חוק חוזה סוכנות. נקבע כי לאור תניית שיפוט זרה הנושא יידון בהולנד.

תא(מרכז) 5262-04-16 אפלטק נ' Minglida

- בקשה להמצאה לחו"ל. תביעה על סמך הפרת הסכם עם סוכן. בית משפט מאפשר המצאה על סמך שאלות משפטיות עקרוניות (תחולתו של חוק חוזה סוכנות) שיש לדון בהן.

מיהו סוכן

שימוש בהגדרה שבחוק בשלל פסקי דין והחלטות, בין היתר, על מנת להמחיש את ההבדלים בין מפיץ לסוכן:

- תא(ראשל) 12749-06-13 חלילית נ' דיאז (שלום 8.5.18).
- תאק(אי) 42134-03-13 אילישר נ' פאר הבשר (שלום 16.8.15).
- תא(ת"א) 1044/08 ארגון סוכני הדואר נ' חברת הדואר (מחוזי 25.1.16)
- תא(ת"א) 2449-06 מוצרי נ' תנובה (מחוזי 28.4.13).
- תא(חי) 51433-01-17 גאל נ' עזולאי (שלום 9.11.18).

מסקנות

- הגברת המודעות למעמדו המיוחד של הסוכן ולזכויותיו.
- עיגון הזכות להודעה מוקדמת תוך קביעת קריטריונים ברורים.
- עיגון לחובת נאמנות כלפי סוכן.
- עיגון הזכות לפיצוי בגין גידול היקף המכירות לספק אך קיים קושי ביישום התנאים.
- הבחנה ברורה יותר בין מפיץ לסוכן (מידת העצמאות).
- השלכה גם על יחסי מפיץ - ספק.
- רטרואקטיביות - שתי גישות.
- במישור הבינלאומי – אין ודאות.

תודה על ההקשבה

Shoshana Rabinowitz • advocate

35 Ahad Ha'am St. 3rd floor. Tel Aviv 6520206 Israel
t. 972 3 7266111 • f. 972 3 7266222 • m. 972 50 8220862
shosh@law-sr.co.il • www.law-sr.co.il

האמור במצגת זה הינו מידע כללי בלבד ואינו מהווה ייעוץ משפטי פרטני.

אין להעתיק מצגת זו ללא אשור המחברת.